Крім того, суттєвий ефект в удосконаленні мовної компетенції здобувачів має вивчення паронімії в системі іншомовної лексики. Паронімія, взагалі, – одне з поширених явищ у професійній мові фахівців усіх напрямів підготовки (авторитетний – авторитарний, хронікальний – хронологічний, ліцензія – ліценція, факт – фактаж). Труднощі у вживанні паронімів пов'язані з тим, що часто їм притаманна семантична близькість, схожість за морфемним складом і спорідненість за походженням. Поглибити мовну ерудицію здобувачів вищої освіти в умовах європейської багатомовності допоможе залучення до лексико-стилістичної роботи паронімів з інших мов: польської, англійської, німецької, французької. Це уможливить визначити зв'язок між мовами, що вивчають здобувачі, а зрештою, й збагатити активний і пасивний словниковий запас їхнього мовлення.

Таким чином, раціональна система організації вивчення в курсі «Українська мова за професійним спрямуванням» іншомовної та термінологічної лексики сприятиме формуванню мовної компетенції здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: Підручник. К.: ВЦ «Видаництво «Політехніка», ТОВ «Фірма «Періодика», 2004. 128 с.

2. Кочан І. М. Українська наукова лексика: міжнародні компоненти в термінології: навч. посіб. К.: Знання, 2013. 294 с.

3. Паламар Л. М. Лінгводидактичні основи формування україномовної особистости. К., 1997. 235 с.

4. Селігей П. О. Що нам робити із запозиченнями? // Українська мова. 2007. № 3. С. 3–15: № 4. С. 16–32.

5. Селігей П. О. Питоме і чуже в термінології: гармонія чи конфлікт? // Журнал «Вісник Національної академії наук України». 2007. № 9. С. 20–28.

Маковій Віктор Петрович,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДОБРОСОВІСНСТЬ, РОЗУМНІСТЬ І СПРАВЕДЛИВІСТЬ: ЛІНГВІСТИЧНА, ПРАВОВА ТА ТЕМПОРАЛЬНА СУТНІСТЬ

Добросовісність, розумність і справедливість є тими морально-етичними чеснотами суспільства, які знайшли відображення у низці сфер людської життєдіяльності, що стало передумовою до їх втілення у змісті низки правових приписів того чи іншого спрямування.

Безумовно, з огляду на примат прав та свобод людини питання використання наведених термінів відповідним чином корелюються зі змістом низки приватних прав. Так, дані категорії мають своє використання при окресленні часових меж здійснення суб'єктивних прав і виконання суб'єктивних цивільних обов'язків. Сутність цих категорій витлумачена відповідним чином і в лінгвістиці. Саме це і стане предметом даного виступу.

По-перше, у тлумачному словнику наявне усталене сприйняття кожного із зазначених термінів. Так, під добросовісністю прийнято розуміти чесне, старанне і сумлінне виконання своїх обов'язків [1, с. 308]. Розумність ототожнюється з такими термінами як: 1) освіченість, письменність, грамотність; 2) практична корисність, змістовність, доцільність [1, с. 1269]. Справедливість сприймається у якості варіативного вибору сутності цього поняття: 1) ототожнюється з правильним, об'єктивним, неупередженим ставленням до кого-, чого-небудь; 2) заснування на законності, достатності, обґрунтованості; 3) відповідність морально-етичним та правовим нормам [1, с. 1376]. Співставлення сутностей наведених понять свідчить про певне їх переплетіння, де кожне з них має право на існування саме як морально-етичної та правової категорії.

У правовій площині добросовісність, розумність і справедливість знайшли відтворення у змісті однієї з основних засад цивільного права, принципу, що унормований п. 6) ч. 1 ст. 3 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України). При цьому законодавець специфічно розмістив порядок застосування наведених термінів у визначенні відповідного принципу справедливості, добросовісності та розумності.

З урахуванням викладеного вище доречним є сприйняття принципу справедливості, добросовісності й розумності саме як поведінки суб'єкта цивільного права, яка відповідає правильній поміркованій реакції звичайної людини, що є наслідком прийнятого рішення за результатами зіставлення та аналізу обставин об'єктивно сформованої реальності. Ця основна ідея правового регулювання цивільно-правових відносин наскрізною ниткою пронизує всі інститути приватного права, серед яких: моральної шкоди (ст. 23 ЦК України), право на винагороду за використання твору та право слідування (ст. 445 і ст. 448 ЦК України), зобов'язання (ст. 509 ЦК України), свобода договору (ст. 627 ЦК України), зміна та розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин (ст. 652 ЦК України), межі поведінки набувача за договором довічного утримання (догляду) (ст. 749 ЦК України).

Ведучи мову про строк та термін в якості темпоральних величин обмеження змісту цивільних правовідносин, тобто часових меж здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків, у

розрізі використання добросовісності, розумності й справедливості, необхідно висловити такі міркування.

Розумний строк як один із різновидів відносно визначених строків відображений як у цивільному праві, так і в цивільному процесі. У межах адміністративного процесуального права наявне чітке визначення даного строку як такого, якщо він передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданню адміністративного судочинства. Тобто, мається на увазі саме такий строк, який є достатнім для надання своєчасного (без зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) серед критеріїв розумності строку вказує складність справи, поведінку заявника, поведінку державних органів, які є учасниками процесу, значущість питання для заявника [2, с. 328]. У контексті наведеного, Конституційний суд України у рішенні від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 надав визначення розумного строку в досудовому слідстві як оціночного, тобто такого, що визначається у кожному конкретному випадку з огляду на сукупність усіх обставин вчинення і розслідування злочину, навівши вказані ЄСПЛ критерії.

У зазначеній Постанові Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ услід за Конституційним судом України за наслідками дослідження рішень ЄСПЛ вирізнив такі критерії розумного строку в межах розгляду цивільних справ як правова та фактична складність справи; поведінка заявника, а також інших осіб, які беруть участь у справі, інших учасників процесу; поведінка органів державної влади (насамперед суду); характер процесу та його значення для заявника. При цьому дана судова інстанція додатково вказала на наступні критерії розумного часу у цивільному процесуальному праві: наявність обставин, що утруднюють розгляд справи; кількість співпозивачів, співвідповідачів та інших учасників процесу; необхідність проведення експертиз та їх складність; необхідність допиту значної кількості свідків; участь у справі іноземного елемента та необхідність з'ясування і застосування норм іноземного права. Водночас, при розгляді кримінальних справ серед критеріїв розумності виділено складність кримінального провадження; поведінка учасників кримінального провадження; спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень, де дано тлумачення сутності кожного з критеріїв.

Однак, вперше у вітчизняному законодавстві даний вид строку був регламентований саме у цивільному законодавстві, на прикладі положень стт. 564 (обов’язки гаранта), 619 (одержання відповіді кредитором на пред’явлену вимогу), 666, 670, 672, 678, 680, 681, 684, 688, 690, 700, 704 (реалізація змісту договору купівлі-продажу), 776,

777 (в межах змісту договору найму), 846, 852, 857, 858, 872, 877, 884 (здійснення прав та обов'язків учасниками підрядних відносин), 919, 935 (здійснення прав з договорів про надання транспортних послуг), 938, 939 (у відносинах зберігання), 1004, 1017, 1041 (при наданні посередницьких послуг), 1082 (в межах договору факторингу), 1101 (при здійсненні розрахункових операцій), 1146 (при реалізації змісту зобов'язання з публічної обіцянки винагороди) ЦК України.

В.В. Луць вважає, що «розумний строк» в цивілістиці означає необхідність враховувати всі конкретні обставини, в яких діють учасники правовідносин [3, с. 33]. На думку Р.Б. Шишки розумним слід вважати такий строк, за якого особа, що наділена нормальним, середнім рівнем інтелекту, знаннями і життєвим досвідом, може адекватно оцінювати ситуацію, моделювати в ній необхідну, юридично значиму поведінку [4, с. 336]. Вочевидь природа розумного строку у цивільному праві формується в межах принципу справедливості, добросовісності та розумності згідно з п. 6 ч. 1 ст. 3 ЦК, на що звертається увага в літературі [5, с. 26-27]. Таким чином, як в межах приватного, так і публічного права розумний строк покликаний забезпечити реалізацію змісту відповідного суб'єктивного права з урахуванням інтересів всіх учасників суспільного відношення.

Добросовісність у структурі темпоральних меж реалізації змісту цивільно-правових відносин відображена у площині здійснення права давнісного власника, яке трансформується у право власності цієї уповноваженої особи (ст. 344 ЦК України). Адже норми останньої статті безпосередньо вимагають накопичення юридичного складу для трансформації права володіння у право власності, де добросовісність є визначальною категорією для втілення юридичної сутності набувальної давності як різновиду цивільно-правового строку.

Безумовно, викладеними міркуваннями глибина та різноаспектність предмету даного дослідження жодним чином не вичерпується, що закладає підвалини до подальших напрацювань у вивченні природи термінів добросовісність, розумність і справедливість у морально-етичній, юридичній та темпоральній площині.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.

2. Лагута В.О. Критерії визначення розумних строків. *Форум права*. 2013. № 3. С. 328-331.

3. Луць В.В. Строки і терміни у цивільному праві: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 320 с.

4. Цивільне право України: Курс лекцій: У 6-ти томах. Т. 1. / Р.Б. Шишка (керівник авт. кол.), О.Л. Зайцев, Є.О. Мічурін та ін.; За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. Харків: НУВС, 2004. 417 с.

5. Цивільне та сімейне право України: підручник. / [За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої]. Київ: Правова єдність, 2009. 968 с.

Марчило Лариса Миколаївна,
докторантка кафедри української мови Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філологічних наук, доцент

ДІЄСЛІВНІ ОДИНИЦІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ (НА ПРИКЛАДІ ЛЕКСЕМИ СВІДЧИТИ)

Незважаючи на значну увагу до проблем функціонування правничої термінології і вагомі здобутки в цій галузі, питання формування юридичних термінів залишається актуальним питанням української лінгвістики.

До складу галузевих термінів входять одиниці, що належать до різних лексико-граматичних класів слів. У мовознавчих дослідженнях увагу в основному приділено іменникам та номінативним словосполученням як ядру терміносистеми, проте не менш важливим є дослідження одиниць, представлених дієсловами.

В українській літературній мові вживається лексема **свідчити** та похідні, утворені за допомогою словотворчих і формотворчих афіксів (префіксів, суфіксів, постфіксів): *засвідчити, засвідчувати, засвідчитися, засвідчуватися, посвідчити, посвідчувати, посвідчуватися, пересвідчити, пересвідчувати, пересвідчитися, пересвідчуватися, освідчити, освідчувати, освідчитися, освідчуватися, присвідчити, присвідчувати, присвідчитися, присвідчуватися, досвідчити, досвідчитися, обсвідчитися, обсвідчуватися*. Серед названих лексичних одиниць є багатозначні та однозначні, діалектизми (*досвідчити, освідчати, обсвідчитися, присвідчити*), архаїзми (*свідчитися*), що відображено в тлумачному словнику.

Лексема **свідчити** в одинадцятитомному «Словнику української мови» зафіксована з кількома значеннями: ‘Будучи свідком, очевидцем або обізнаною в певній справі особою, підтверджувати істинність, правильність чого-небудь’; ‘Бути, служити свідченням, доказом чого-небудь; доводити щось’; ‘Офіційно підтверджувати дійсність, істинність чого-, кого-небудь; підписом або печаткою завіряти що-небудь’ [12, с. 78]. Одне зі значень дієслова **свідчити** (та **посвідчити**)